

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 24. marraskuuta 2023
(OR. en)

15658/23

LIMITE

JAI 1517
COPEN 400
RELEX 1346
IPCR 62
COJUR 57

ILMOITUS

Lähettiläjä:	Puheenjohtajavaltio
Vastaanottaja:	Pysyvien edustajien komitea / Neuvosto
Ed. asiak. nro:	13632/23
Asia:	Oikeudelliset toimet ja rankaisemattomuuden torjunta Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen yhteydessä tehtyjen rikosten osalta – Tilannekatsaus

Valtuuskunnille toimitetaan liitteenä edellä mainittua asiaa koskeva puheenjohtajavaltion ilmoitus.

Oikeudelliset toimet ja rankaisemattomuuden torjunta Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen yhteydessä tehtyjen rikosten osalta – Tilannekatsaus

Neuvostolle on tiedotettu säännöllisesti oikeudellisista toimista ja rankaisemattomuuden torjunnasta siitä lähtien, kun Venäjä käynnisti hyökkäyssodan Ukrainaa vastaan. Edellinen tilannekatsaus annettiin 20. lokakuuta pidetylle oikeus- ja sisäasioiden neuvoston istunnolle (asiak. 13632/23). Siinä korostettiin erityisesti Ukrainaan kohdistuneen hyökkäysrikoksen syytteenpanoon liittyvän kansainvälisen keskuksen (ICPA) toiminnan käynnistymistä, kansainvälisen rikosaineistotietokannan (CICED) kehittämistä Eurojustissa sekä Riiassa 11. syyskuuta pidettyä ministerikokousta ja samoin Riiassa 12. syyskuuta järjestettyä vahinkojen rekisteriin osallistujien konferenssia sekä lainsäädäntövälineiden kehittämistä.

Eurooppa-neuvosto muistutti 26.–27. lokakuuta, että Venäjä ja sen johto on saatettava täysin vastuuseen sen Ukrainaa vastaan käymästä hyökkäyssodasta ja muista kansainvälisen oikeuden nojalla kaikkein vakavimmista rikoksista. Eurooppa-neuvosto kehotti jatkamaan toimia, muun muassa ydinryhmässä, erityistuomioistuimen perustamiseksi käsittelemään Ukrainaa vastaan tehtyä hyökkäysrikosta ja mahdollisimman laajan kansainvälisen tuen ja legitimitetin takaamiseksi sille, tulevan korvausmekanismin perustamista silmällä pitäen. Lisäksi Eurooppa-neuvosto ilmaisi tukensa Kansainvälisen rikostuomioistuimen työlle ja tuomitsi Venäjän pyrkimykset heikentää sen kansainvälisiä toimivaltuuksia ja toimintaa.

Puheenjohtajavaltio pyytää valtuuskuntia 4. joulukuuta pidettävää oikeus- ja sisäasioiden neuvostoa silmällä pitäen kiinnittämään huomiota seuraaviin näkökohtiin:

Tuki Eurojustin perustamille ja sen avustamina toimiville Ukrainassa tehtyjä väitettyjä keskeisiä kansainvälisiä rikoksia käsittelevälle yhteiselle tutkintaryhmälle ja ICPA:lle kasvaa edelleen.

Europol liittyi 5. lokakuuta yhteisen tutkintaryhmän osallistujaksi tarjotakseen ryhmän jäsenille analyttistä ja rikosteknistä tukea erityisesti julkisiin lähteisiin perustuvan tiedustelun (OSINT) alalla. Tämä kertoo konkreettisesta edistymisestä sen varmistamisessa, että Eurojust ja Europol antavat koordinoitua tukea Ukrainassa tehtyjä keskeisiä kansainvälisiä rikoksia tutkiville kansallisille viranomaisille. Asetuksen (EU) 2022/838 mukaisesti nämä kaksi virastoa tekevät yhteistyötä yksilöidäkseen lisää käytännöllisiä ja dynaamisia yhteistyömekanismeja.

ICPA:n toiminnan alkamisen jälkeen Eurojust on työskennellyt ICPA:n jäsenten kanssa syytteenpanostrategian määrittelemiseksi sekä olemassa olevien todisteiden ja mahdollisten puutteiden analysoimiseksi. ICPA:n jäsenet tapaavat Eurojustissa viikoittain keskustellakseen näistä aiheista ja kartoittaakseen tarpeita lisätuelle, mukaan lukien asiantuntijoiden mahdollinen tuleva panos.

Yhdysvallat allekirjoitti 3. maaliskuuta 2023 yhteisymmärryspöytäkirjan yhteisen tutkintaryhmän seitsemän kansallisen viranomaisen (Viro, Latvia, Liettua, Puola, Romania, Slovakia ja Ukraina) kanssa ja ilmoitti sen jälkeen virallisesti antavansa ICPA:lle miljoona Yhdysvaltain dollaria. Tämä rahoitusosuus kanavoidaan käynnistysrahoitusta tarjoavan unionin budjettivälineen (ulkopolitiikan välineet) kautta. Tämä on uusi askel kohti ICPA:n kansainvälistymistä. Samaan aikaan Eurojust valmistelee CISED-tietokannan asteittaista käyttöönottoa. Sen luomiseen on tähän mennessä osallistunut 13 maata, muun muassa Ukraina ja Yhdysvallat. Puheenjohtajavaltio Espanja kannustaa edelleen kaikkia jäsenvaltioita osallistumaan CISED:hen.

Valmiuksien ja asiantuntemuksen kehittämistoimia on lisätty entisestään. Joukkotuhontaa käsittelevä verkosto julkaisi 19. lokakuuta asiakirjan ”The crime of aggression in the national laws of EU Member States, Genocide Network Observer States and Ukraine” (Hyökkäysrikos EU:n jäsenvaltioiden, joukkotuhontaa käsittelevän verkoston tarkkailijavaltioiden ja Ukrainan kansallisessa lainsäädännössä). Asiakirjassa esitetään yleiskatsaus hyökkäysrikoksen kansallisista määritelmistä EU:n jäsenvaltioissa, joukkotuhontaa käsittelevän verkoston tarkkailijavaltioissa ja Ukrainassa sekä niihin liittyvistä toimivaltaa koskevista säännöksistä. Tämä tarjoaa hyödyllistä taustaa ICPA:n työlle ja täydentää sen operatiivisia toimia.

Eurojust ja Ukraina johtavat yhdessä vuoropuheluryhmän kansallisen tutkinnan toimintalinjaa, jonka tavoitteena on edistää ymmärtämystä kansallisen tutkintatyön keskeisistä haasteista ja löytää yhdessä ratkaisuja poliittisella tasolla. Toimintalinjan toisessa kokouksessa 26. lokakuuta keskusteltiin tutkinnan näyttöön liittyvistä haasteista toimintalinjan työhön osallistuvien kansallisten toimivaltaisten viranomaisten huomioiden pohjalta. Tässä yhteydessä korostettiin menettelyllisiä haasteita, erityisesti todisteiden hyväksyttävyyttä.

Kansalaisjärjestöjen keräämien ja säilyttämien kansainvälisiä rikoksia koskevien tietojen osalta haasteita vaikuttaa edelleen aiheuttavan se, että niitä ei katsota tutkintakelpoisiksi kansallisissa tuomioistuimissa, muun muassa siksi, että todisteiden hyväksyttävyyttä koskevat vaatimukset vaihtelevat jäsenvaltioittain.

Oikeusviranomaisten edustajat sekä 20 kansalaisjärjestöä Ukrainasta ja kumppanimaista keskustelivat aiheesta Ukrainan sotaa käsitelleessä neljännessä ad hoc -kokouksessa, jonka joukkotuhontarikosten, ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten ja sotarikosten tutkintaa ja syytteenpanoa käsittelevä EU:n verkosto (joukkotuhontaa käsittelevä verkosto) järjesti 9. marraskuuta. Kokouksessa käydyissä keskusteluissa keskityttiin kansalaisjärjestöjen rooliin tietojen – mukaan lukien tiedot hyökkäysrikoksista ja yksityisten sotilaallisten toimijoiden tekemistä rikoksesta – keräämisessä ja analysoinnissa sekä niiden yhteistyöhön kansallisten oikeusviranomaisten kanssa.

Toimia, jotka koskevat erityistuomioistuimen perustamista käsittelemään Ukrainaa vastaan tehtyä hyökkäysrikosta, käsittelee neuvostossa kansainvälisen julkisoikeuden työryhmä (COJUR), joka keskusteli aiheesta 6. lokakuuta. Keskusteluja käydään kansainvälisellä tasolla ydinryhmässä, joka on samanmielisten valtioiden ryhmä. Ydinryhmän viimeisimpään, Berliinissä 16. marraskuuta järjestettyyn kokoukseen osallistui 40 valtiota. Asiantuntijakomitean seuraava kokous pidetään tammikuussa 2024.

Ukrainassa käydyn hyökkäyssodan vahinkorekisteri toimii rekisterinä kanteille tai todisteille vahingoista, menetyksistä tai vammoista, jotka ovat aiheutuneet Venäjän federaation Ukrainassa tai Ukrainaa vastaan tekemistä kansainvälisesti laittomista teoista. Osallistujien konferenssin kolmas kokous pidettiin 16. marraskuuta Strasbourgissa. Se valitsi rekisterin johtokunnan seitsemän jäsentä, hyväksyi vuoden 2024 talousarvion ja vuoden 2025 alustavan talousarvion sekä sopi tiedotusstrategiasta rekisterin jäsenpohjan laajentamiseksi kolmansiin maihin. Johtokunta on yksi rekisterin pääasiallisista elimistä, ja sillä on ratkaiseva merkitys rekisterin pääasiallisen työn käynnistämisessä. Se ehdottaa rekisterin toimintaa koskevia sääntöjä ja menettelyjä sekä tekee lopulliset määritykset hyväksyttävistä kanteista, jotka voidaan kirjata rekisteriin. Rekisterin osalta keskitytään ensin myös sen digitaalisen alustan kehittämiseen. Tavoitteena on, että sen pääasiallinen toiminta (eli kanteiden vastaanottaminen) käynnistyy vuoden 2024 ensimmäisellä neljänneksellä.

Puheenjohtajavaltio on asettanut etusijalle edistymisen niiden oikeusalaalla käsiteltävinä olevien kahden säädöksen osalta, jotka liittyvät EU:n rajoittavien toimenpiteiden tehokkuuteen.

Ensimmäinen on ehdotus rajoittavien toimenpiteiden rikkomista koskevaksi direktiiviksi, jossa vahvistetaan rikosten määrittelyä sekä seuraamusten tyyppejä ja tasoja koskevat vähimmäissäännöt. Sitä käsittelevä toinen kolmikantakokous pidettiin 26. syyskuuta. Molempien lainsäätäjien tavoitteena on päästä asiasta täysimääräiseen sopimukseen Espanjan puheenjohtajakaudella. Kolmas ja mahdollisesti viimeinen kolmikantakokous on tarkoitus pitää 30. marraskuuta.

Toinen säädös on ehdotus direktiiviksi varallisuuden takaisin hankinnasta ja menetetyksi tuomitsemisesta, jolla laajennetaan mahdollisuuksia menetetyksi tuomitsemiseen, myös selittämättömän varallisuuden osalta, ja vahvistetaan varallisuuden takaisin hankinnasta vastaavien kansallisten toimistojen toimintaa. Sitä sovelletaan muun muassa direktiivin soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin, jotka liittyvät rajoittavien toimenpiteiden rikkomiseen. Molempien lainsäätäjien tavoitteena on päästä asiasta sopimukseen Espanjan puheenjohtajakaudella. Työtä jatkettiin teknisellä tasolla 3. lokakuuta pidetyn toisen kolmikantakokouksen jälkeen. Kolmas ja mahdollisesti viimeinen kolmikantakokous on tarkoitus pitää 12. joulukuuta.